

родууксуулары, о. д. а. бынаарыстылар. Конгресс сыялыш-соруугун нөрүдлөр бонтуруостар бөлөхтөрүн туһунан правительство председателин солбууааччы, тарыйар комитет председатели Е. Г. Егоров

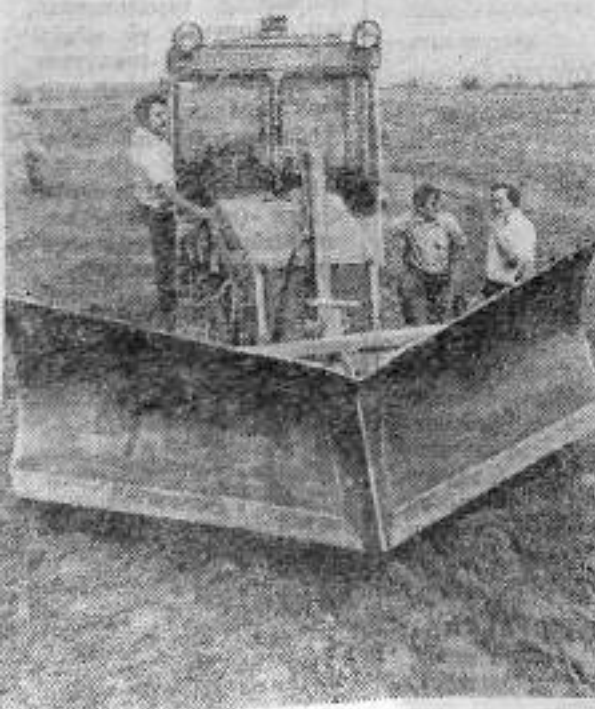
Конференция кыттылаастары республика Үрдүк Сыйынгар, пародий депутаттарга туһаңан граждандык ботуруулуң уталышкыны быһаараларыгар, Саха кыргыч 10 сыттан итараа суох олобүт киниэхэ эрэ граждандыктык быһаараларыгар атын киллэрдилэр.

А. КАРСАНАЕВ,
ханын ащ. нопр.

үлгөзтү үрдүктүк сыймала-
нара. Ол курдук, ССРС
Нордотун Хаймайыстыба-
тын Сатиллаларин Выхе-
ташкылар мяттар чикет-
тезинде. Онон түнүктөтө
тың сирин уола улуу
Москваны көрөр, софөр-
маштар дьолломути,
Сиха АССР Үрдүкү Са-
биятин Президиумун Бо-
чуотунан граммотанын
ники тогул ычараададам-
мыта. В. И. Ленин тө-
рөбүтү 100 сылын белин-
тир юбилейнай меда-
лы, 1973, 1976, 1979 ес.
социалистическай (судала-
һын кыайылынара энге-
тары ылаттабыта 1981
— 1982—1983 ес. «Чу-
рапчы» совхоз чөмийон
манайысынын аалай
дизитин катар чикетэм-
митэ, 1983 сыллаахха

Н. Кузнецов фотота.
(Казтаг—РИТА—
ССТА)

Н. СОЛОВЬЕВ,
Саха Республикатын
оскуолаларын үтүөлөөх
учуутала, норуот үөрө-
бүрүнүн туйгуна.

СИТИМ

Ыччакка аналлаах таһаары

ТҮМСҮӨБҮН!

Күндү үлөзүннээхтөрбүт! Үгүс көлүмөннү күүрөзүннээх үлөзү, бэйени харыстаммат хорсун бийыгыга кынаттаабыт, кинилер эдэр саастарын суусу буолан угуйбут көксомол дойдуга үрдүнүн ыччаты көбүлүүр, салыар ымааһын сүтүрдү. Ол тыына бийиги оройуонмуттар эмиз билиннэ. Онон бу булкурдаах нэмгэ биир саамай нөмүскэлэ суох арангана ыччат буолар куттала үөскээтэ. Эдэр дьон арыгыга охтон эрэрэ мөлдөөх буолбатах. Үлөтэ суох хаалан калтай хаамсыы, буруйу өңөрүү элбээһинэ ити нэдэнтэн тахсар.

Олоххо саага үктөнөн эрэр эдэрниин дьобурун сайыннаран, сөптөөх билиини-көрүүнү ылан, олоххо бэйэтин миэстэтин булан төрөбүт Чуралчыта чэчири сайдарытар көмөлөһөрүн туһугар ыччарабыт.

— биир көсөйүлээх санаанан түмсөн, сөмө-болоһон оройуон социальнай-экономическай, политическай олоһор биллэр-көстөр миэстэни ыларга;

— ыччат олоһор чөлчөтүнүлэри өңөрөр холбоуктары, хамсааһыннары тэрийэргэ;

— арыылааһыны утары үлэни күүскэ ыччарга;

— ахсынньы ыйга оройуон Ыччатын түмсүүтүн тэрийэр конференцияда көхтөөхтүк кыттарга.

ЫЧЧАТ ОТДЕЛА.

«Ыллылар Николай Красильников». Ити тыллары уонна манньык ааттаах-суоллаах эдэр киһи ылбаай, не нөйрөөх ыраа-ларып истэ илик Чуралчыга, бука, арыах буолуо. Араас таһымнаах конкурстарга лауреат аатын

ылаттаан, иһин чөлдоркой куоластаах ырааһыт быһылынан республикада тийэ билиннэ. Онон Николай Красильников Чуралчы аатын ааттатар, биир киһи туттар ыччатыннан буолар.

лар, Республикабыт Президентэ М. Николаев ыал буолуу, дьон көргөн социальнай көмүскэлээх буолуутун хаачыылар Ылааһы бэйэлэри тулар 5 күнүгэр таһааран турар. Ити дьаһал быһытынан бу снл тохсундуу 2 күнүн көннөттөн саага ыал буолбут 30-тар дьэри саастаах донго дьон малык-салын булуналарыгар дьон 10 тыһ, солкуобай биир көмнээх көмө өңөһүлүлүөхтээх. Ыйыт оройуонмуттар итин көмө 55 эдэр ыалга өңөһүлүлүбүт, өссө 23 ыалга харчыта көбөрүлүлэри сымдыар. Итин таһынан тыа сиригэр олоһор уонна бэйэлэрин күүстэринэн дьон туттар 30-тар дьэри саастаах эдэр ыалга 8 сылга болдохтоон 20 тыһ, солкуобай бырыһаана суох нэс бэриллэр. Ити иһин 3 снл иһинэн дьон туттан киирдэххинэ уонна 3 оҕолонноххунэ сотуллан хаалыах тустээх. Чуралчы оройуонутара, фотография сабыллан, кыаллыбат буолбут. 37 ыалга бэриллэр. Кө-

Алаһа дьээ тыына оҕо баар

олохторун саамай дьоб-лоох түгэни үйэтиһэхтэрин баһарар буоллахтарына, хаартыскада устаттааччыны бэйэлэрэ нэпсэ-тэн булаллар.

Эдэр дьон олох ыараа-та дьон санааларын бул-гуруппаттара киһини үөр-дэр. Ол курдук, оройуон үрдүнэн бу снл 9 ыйыгар 132 саага ыал баар буол-бут. Оттон ыал буолуу ахсаана 1990 снл эмиз 9 ыйыт түмүгэр 137, аас-пыт сылга тувааннааһы-нан 126 эбит. Биирдик-дээн ылан көрдөхкө, ман-нык юра нэһиллээхтэри-нэн ааһыллар Кылааннаах-ха 11, Мырылаа 5 саага ыал эбиллибитин ордук чорботон бэлиэтнэххэ сөп; ол онугар Хатылы кур-дук биир улахан нэһи-лээкэ биир эрэ саага ыал буруу таһаарымыт; Сылаанга 10, Хостово 14, Чуралчыга 46 ыал регистрацияламмыт. Ити курдук ыал буолуу ахса-на биир таһымна турар эбит буоларынан, оро-йуонга оҕо төрөөбүнэ (9-туу ыйдар түмүктэринэн) таһынары түһэр 1989 снл — 439, 1990 снл — 403, 1991 снл — 353, 1992 снл — 322.

Нэһилиэниэ ахсаана үүнүүтүгэр ити охсоро биллэр. Манньык көстүү бүтүн Саха сирин үрдүнэн бэлиэтэнэр. Ыал буол-бут дьон, саастарынан тоһо да эдэрдэрин иһин, билигин рынок усулуобу-батыгар «сөп түбэһиннэ-рэн», биирчыл оҕоло-воот тохтоон хаалаллар. Бу саас дьахталлар күн-нэригэр аналлаах быраа-хыһыккаагы көрсүбүү-тэ биир сааһырыт Герой-ийэ: «Ылаһаах туох да көмө өңөһүлүлүбүт эгэ. Онно холоотоххо, госуда-рство эһиэхэ кыһаллар, кө-мөлөһөр. Онон эдэрдэр, харса суох төрөөн ууһаа-һыны», — дьэбэтэ.

Кырдьык, билигин хас төрөөбүт оҕо ахсын посо-бие төлөнөр, кыаларга эмиз компенсация көрүл-лэр. Республикабыт Президе-нтэ М. Николаев ыал буолуу, дьон көргөн социальнай көмүскэлээх буолуутун хаачыылар Ылааһы бэйэлэри тулар 5 күнүгэр таһааран турар. Ити дьаһал быһытынан бу снл тохсундуу 2 күнүн көннөттөн саага ыал буолбут 30-тар дьэри саастаах донго дьон малык-салын булуналарыгар дьон 10 тыһ, солкуобай биир көмнээх көмө өңөһүлүлүөхтээх. Ыйыт оройуонмуттар итин көмө 55 эдэр ыалга өңөһүлүлүбүт, өссө 23 ыалга харчыта көбөрүлүлэри сымдыар. Итин таһынан тыа сиригэр олоһор уонна бэйэлэрин күүстэринэн дьон туттар 30-тар дьэри саастаах эдэр ыалга 8 сылга болдохтоон 20 тыһ, солкуобай бырыһаана суох нэс бэриллэр. Ити иһин 3 снл иһинэн дьон туттан киирдэххинэ уонна 3 оҕолонноххунэ сотуллан хаалыах тустээх. Чуралчы оройуонутара, фотография сабыллан, кыаллыбат буолбут. 37 ыалга бэриллэр. Кө-

В. БОЕСКОРОВ.

Оройуон дьаһалтатын ыччаты кытта үлэ-дэ салаааччылаһымытын туһунан эрдэ иһитиннэрэн турарбыт. Бу сырыыга Егор Николаевич Потапов бэйэтин сирэй көрсөн көпсөтө сырыттым. Дьаһалта дьэти биир кырааһас холугар үс тус-туһунан үлэ-лээх-хамнастаах тэрилтэ үлэһиттэрэ олохсуйбуттар. Сөкөрүдүһтээх киһиһин онтон булан ылым.

— Егор, аан бастаан, саха киһитин сириннэн, бэйэни туокунаа кылгастык билиһиннэрэ, сырдата түө-эра.

— Кытаанаахха төрөөбү-тү үөскээбитим. Сүүрбэ биир сааспар үктэннэн. Оскуола көннөттөн СГУ геологическай факульте-тыгар туттарсан үөрэнэ-күөрүбүт. Билигин онно кэтэхтэн II курска үөрэ-нэбин. «Чуралчы» совхоз ыччатын тэрийээччиһин үлэһин сылдыбытым. Киллэһингэ эмиз ыччаты кытта үлэһээбитим. Ол көннөттөн бу үлэ-дэ кө-дөһүлэр дьэри, сүрүннээн, коммерциянан дьарынтан-нытым.

— Биллэрин курдук, ыч-чат отделыгар сөптөөх уонна бадалаах эдэр ки-һи көстүмүнэ, ыччат ор-тотугар үлэ уһунуу тох-тоон турда. Эһиҥин көр-дөөн булан ылдылар дуу-эбэтэр бэйэни үтүө ба-баһынан көлүнү дуу?

— Кала-бара да сырыт-тарбын Чуралчыга, туох баарын-суоһун билэр эмин. Бэйэм доботторбунуун, эдэр дьоннуун, ыччаты кытта хайдах үлэһээххэ, нэһиллэри түмүөххэ, са-һынарыахха сөбүн ту-һунан эрдэттэн көпсөтөр-өтүбүт. Оноуоха ыччат ор-тотугар үлэһин сылдыбы-тым дьэни төрүүт буол-лаба. Ыччаттыт арыгыга охтон эрарин, буруйу өңө-рүүтэ элбээн иһэрин эдэр-дин-эжэниһин бары би-лэбүт эрэрэн, кыһамнат-курдук туттабыт. Онон ордук олоххо саага үлэ-

та үлэһин-харчыттан көлөн-нүсүр. Онон ыччат со-циальнай харыскаллаах буоларыгар Чуралчы ыч-чатын фондун тэрийбүт киһи дьон саага баар. Ити боһурууөс билигин

төрүтүн, бадалаах ыччат-тар бааллар, үбүлээһинэ кыайтарбат. Нэһиллээхтэ-рэн хамнастаах үлэһит Николай Макаров эрэ Сы-лаанга баар. Ону даһаны — «сөтүөраас хамнаһыгар».

Кини тэрээһининэн түм-сүрх курдуктар эрэрэн, кулуунтара, спортнай саалалара төг тураллар. Дирингэ эмиз итинник баһыһаннаахтар. Ы-йыт күһүн Кытаанаахха «Эдэр ыаллар кулуунта-ра» тэриллибит. Кэргэн-ни Маргарита, Констан-тин Захаровтар салайал-лар. Арыылаахха Иван Сыромитников салааач-чылаах түмсүү үлэһит. Ити курдук Алабагар, Мугудайга, Мындааһы-га хамсааһын баран эрэр. Оройуон иһингэр куль-тура управлениетин (Т. Тарасов), «Айыллаан» сыһыалан киһини (В. Герасимов) көмөлөрүтүн ыччат сыһыһыһын тэри-һингэ анал хамнастаах 3 үлэһит көрүлэр. Киһилэр үтүө холобурдарын атыт-тар батыһаахтарынан сөп-этэ. Аһардас сүрөх бада-тыгар тирэхтэри ыраа-һыһыт суога. Хатаа-һыһыта, тэриһтэ үлэһитэ мөлдөй түтүлүтээх буо-лаа, ыччат ортотугар об-щественнай сүһүрэр эрэ быһытынан үлэһиттэ-түтэ дн сааһыһын.

— Егор, эи уонна эһи-хэ өйөбүл буолан үлэ-лээхтэрин-хамсаахтары баһарар эдэр дьон санаа-лары аа саастаах та-баарыстарыт, дуобуна-стаах үлэһиттэр таба өй-дүүхтэрэ дьон эрэнэбин. Көсөйүлээх уонна олус эп-пөһтүннээххэ үлэһит сити-һини баһарабыт!

— Маһалар үбү-харчы-ны көрөдөр эбит эрэрэн, ыччаты кытта үлэһит бадалаах лидердэр суох буолан, үлэ үлэһээхтэ-бардат үбү. Ыһыһа, тот-

төрүтүн, бадалаах ыччат-тар бааллар, үбүлээһинэ кыайтарбат. Нэһиллээхтэ-рэн хамнастаах үлэһит Николай Макаров эрэ Сы-лаанга баар. Ону даһаны — «сөтүөраас хамнаһыгар».

Кини тэрээһининэн түм-сүрх курдуктар эрэрэн, кулуунтара, спортнай саалалара төг тураллар. Дирингэ эмиз итинник баһыһаннаахтар. Ы-йыт күһүн Кытаанаахха «Эдэр ыаллар кулуунта-ра» тэриллибит. Кэргэн-ни Маргарита, Констан-тин Захаровтар салайал-лар. Арыылаахха Иван Сыромитников салааач-чылаах түмсүү үлэһит. Ити курдук Алабагар, Мугудайга, Мындааһы-га хамсааһын баран эрэр. Оройуон иһингэр куль-тура управлениетин (Т. Тарасов), «Айыллаан» сыһыалан киһини (В. Герасимов) көмөлөрүтүн ыччат сыһыһыһын тэри-һингэ анал хамнастаах 3 үлэһит көрүлэр. Киһилэр үтүө холобурдарын атыт-тар батыһаахтарынан сөп-этэ. Аһардас сүрөх бада-тыгар тирэхтэри ыраа-һыһыт суога. Хатаа-һыһыта, тэриһтэ үлэһитэ мөлдөй түтүлүтээх буо-лаа, ыччат ортотугар об-щественнай сүһүрэр эрэ быһытынан үлэһиттэ-түтэ дн сааһыһын.

— Егор, эи уонна эһи-хэ өйөбүл буолан үлэ-лээхтэрин-хамсаахтары баһарар эдэр дьон санаа-лары аа саастаах та-баарыстарыт, дуобуна-стаах үлэһиттэр таба өй-дүүхтэрэ дьон эрэнэбин. Көсөйүлээх уонна олус эп-пөһтүннээххэ үлэһит сити-һини баһарабыт!

— Маһалар үбү-харчы-ны көрөдөр эбит эрэрэн, ыччаты кытта үлэһит бадалаах лидердэр суох буолан, үлэ үлэһээхтэ-бардат үбү. Ыһыһа, тот-

Көсөтүө

В. НИКИФОРОВ.

Билсинг: ыччат баһылыга Егор Потапов

пэр эрэр оҕо дьон ары-гыһыһыһынан, буруйу са-маны өңөрөдөрүн бөх-суох тусталлаһыт. Көсөй-бүт, эрэлбит кинилэр буоллахтара дн...

— Чуралчы ыччатын түмөүтэ тэриллиэх кур-дук. Кини уонна ыччат отделын үлэһитэ хайдах сүрүннээхтэрэ?

— Дьонунан малааха, сыаллара-сорунтара биир буоллаба. Онон иһиһиһи-рин бииргэ холбуур, үлэ-лэрин дьүрөһүлүр санаа-лааһыт. Билигин ыччат отделыгар хамнастаах, бөксөһөһүт советтох үлэ-һитин, Ити, бүтүн оро-йуон ыччатын ортотугар үлэһит, сүүрүөх-көтүөх дьэһээх, тутта бааллар. Онон үүһэр 1993 сылга хамнастаах үлэһиттэри эбэн тутар туһунан оро-йуон дьаһалтатын баһы-лыһын кытта көпсөһүн ба-ра сымдыар. Итин тэһэ нэһиллээхтэр дьаһалтала-ра, хаһыһыһыһыһыт, бөдөн тэриһтэлэр бэйэлэрин үлэ-һиттэрин — ыччаттарын ту-һугар түгү өмүт тобулуо-хтара дьон прона саһы-һыт. Билигин туох бары-

